

Ո՛հ, վայրանկեալ գետնամած
Հայել չիշխէ 'նդ քեզ ի վեր,
Եւ չընշու քոց երեսաց
Ենէջ ի նմա շողայ դեռ:

Եւ փափագէ եւ յուսայ
Շրջփեալ ընդ յոյս եւ ընդ ահ.
Տիեզերաց գիրկըս տայ
Եւ յապագայն կայ վըստահ:

Վրան զըզգալիս անդրագոյն
Ձրգէ զնա իղձ անհընար,
Խորախոյս ւուղղեակ է հոգւոյն
Բստեղծողին իւր բարբառ:

Ո՛վ դու բարբառ գերազօր
Որ շնչեցեր զսէր նախկին,
Դու ի մըտացս ազդես խոր,
Խօսիս ի սիրտըս ներքին:

Եւ ճողոպրեալ ի փոշոյս՝
Յոր արգելեալ նըւաղին,
Եւ քեզ սլանան թեւք հոգւոյս,
Խորհուրդքս ի քեզ խաղաղին:

ՅՈՎՍ. ԳԱԲՐԵԼՈՅԵԱՆ

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Պղատոնի փիլիսոփայութեան համառօտ քո-
վանդակորիւնը:

Պղատոնի վարուց նկարագիրը ուրիշ
անգամ տուած ենք Բազմավիպիս մէջ:
Հիմա կ'ուզենք իր փիլիսոփայութեան,
որ այնչափ հռչակաւոր է (թէպէտ եւ
ունի ծուռ մասեր), համառօտ բովան-
դակութիւնը ներկայացնել:

Եւս անուանի իմաստասէրը իր տաւ-
նըվեց տարուան եղած միջոցը՝ հանդի-
սատես եղաւ Սիկիլիոյ արշաւանացն ու
անոր թշուառ ելիցը. քանի մը տարի
ետքը՝ տեսաւ Լէթինքի առումն ու ե-
րեսուն բռնաւորաց հաստատուիլը, ո-
րոնց իշխանութիւնը ութը ամիս տեւե-

լէն ետքը՝ վերցուեցաւ, եւ ռամկապե-
տութիւնը դարձեալ հաստատուեցաւ:
Լէթինքի մէջ: Վստանըինը տարուան
որ եղաւ, լացաւ Սոկրատայ՝ իր վար-
ժապետին մահը: Եւս թշուառու-
թիւններն ու խռովութիւնները հաւա-
նականապէս եղան պատճառ, որ Պղա-
տոն ճանապարհորդութիւններ ըրաւ
դէպ 'ի Իտալիա, Կիւրենէ, Լքիպոսս.
եւ այն տեղերը կը քննէր կը հետազո-
տէր թէ արդեօք իր հայրենեաց կա-
ռավարութենէն աւելի հաստատուն
կառավարութիւն մը կրնա՞ր գտնաւ:
Ետքը, քառասուն տարուան, դէպ 'ի
Սիկիլիա ճանապարհորդեց Լատիա լե-
ռը տեսնելու համար. հոն Պիտոնիսիոս
Սիրակուսացին ուզեց ծանօթանալ հե-
տը: Բայց Պղատոն զայրացնելով ըզ-
բռնաւորը, անարգ գերւոյ մը պէս
ծախուեցաւ. եւ ետքը ազատելով իր
գերութենէն՝ դարձաւ իր հայրենիքը,
ուր ամենեւին քաղաքական գործոց մէջ
չէր մտնէր: Իր ճանապարհորդութիւն-
ներուն, եւ իր ընթերցմունքներուն մի-
ջոյցով տեղեկանալով այլ եւ այլ փիլի-
սոփայական դրութեանց, ջանաց միա-
բանելու զանոնք մէկմէկու հետ, եւ նոր
դրութիւն մը հնարեց. որուն վարդա-
պետութիւնները յայտնեց հետեւեալ
երկասիրութիւններով: Եւթիստոն, կամ
Յաղափս Սիբոյ, զոր մեր նախնիքը թարգ-
մանած են. Կրիտոն, կամ Պարթս Կալա-
Կալոյ. Փեդոն, կամ Յաղափս Հոփոյ.
Սոկրատայ Զառափառութիւն կամ Պարա-
խանի, նոյնպէս թարգմանեալ 'ի նախ-
նեաց. Կրատիլոս, կամ Յաղափս Յափո-
լեան անուանց. Թեյէթէս, կամ Յաղափս
Գիթոնութեան. Իմաստասէն. Բաղադափէս.
Պարմենիդէս, կամ Յաղափս Գաղափարաց.
Փիլէբոս, կամ Հելլապարութեան. Խրախ-
ճան, կամ Յաղափս Սիբոյ. Փեդրոս, կամ
Յաղափս Գեղեցիկէն. Ալէքսիարէս Ա, կամ
Յաղափս Բնութեան Դարդոյ. Ալէքսիարէս
Բ, կամ Յաղափս Աղօթից. Հիպոկարթոս,
կամ Արծաթախորութեան. Սիբոլոս, կամ
Յաղափս Իմաստասիրութեան. Թեափէս,
կամ Յաղափս Իմաստութեան. Բարիդէս,
կամ Յաղափս Բարեխառնութեան. Լադէս,

կամ Յաղափս Քաջարարութեան . Լիւսիս ,
կամ Յաղափս Բարեկամութեան . Եւթիբե-
հոս , կամ Յաղափս Իմաստասիրութեան .
Պրոֆաֆորաս , կամ Իմաստասիր . Գորգիտաս ,
կամ Հռեփորոսութեան . Մէնոն , կամ Յա-
ղափս Առաքինութեան . Հիպոլիտոս Թեմ ,
կամ Յաղափս Գեղեցիկին . Հիպոլիտոս Ժոր ,
կամ Յաղափս Ստախոսութեան . Իոն , կամ
Յաղափս Քերթնողական խանութի . Մէնէստե-
հոս . Կլէոփոն , կամ Յորդոր . Հասարա-
կապեփորութեան , կամ Յաղափս Արարոյ
('ի 10 գիրս) . Տիմոս , կամ Յաղափս
Բնութեան , որուն հին թարգմանու-
թիւնն ունինք հայերէն . Կրիտիտոս , կամ
Յաղափս Աստիքեան Էղլոյն . Մէնոն ,
կամ Յաղափս Օրէնի , թարգմանուած 'ի
նախնեաց . Օրէնի (յ 12 գիրս) , թարգ-
մանեալ նոյնպէս . և Եպիմոփիս , կամ
Յաւելուած ' Օրէնիս ' :

Ի՞նչ դրուածեան ամէն մասերը պայ-
ծառ ըմբռնելու համար , նկատելու է
զՊղատոն իբրեւ բնազանցախօս , իբրեւ
քաղաքագէտ ու բարոյախօս , և իբրեւ
բնաբան : Ի՞նչ ընթերցողին միտքը աս-
տիճանաբար բարձրացնելու դիտմամբ ,
բնաբանութեան կը սկսինք . ետքը կը
խօսինք քաղաքագիտութեան վրայ , ո-
րուն մէջ կը պարունակուի նաև բա-
րոյականը . և հոսի ուրեմն կ'անցնինք
գաղափարաց տեսութեան վրայ , որ
Պղատոնի փիլիսոփայութեան գերա-
գոյն կէտն է :

Ի՞նչդարև Պղատոնի փիլիսոփայու-
թեան մէջ տիրողը՝ միութիւնն է . ա-
մէն բանէ առաջ ու ամէն բանի մէջ՝
կարգ և ներդաշնակութիւն կը փնտռէ
ինքը , ինչպէս մարդկային հոգւոյն ու
տիեզերաց մէջ , նոյնպէս քաղաքագի-
տութեան ու բարոյականի մէջ՝ զասոնք
կը ջանայ գտնել , ըմբռնել ու բացա-
րել . զանց կ'առնէ փոփոխական և
դիւրանցիկ զանազանութիւնները , և
հաստատուն ու անփոփոխական իրաց
վրայ կը սեւեռէ իր մտադրութիւնը . ե-

։ Կարելի է թէ մեր հին մատենագիրք այս գը-
րուածքներէն մէկ ուրիշ քանի մըն ալ թարգմա-
նած ըլլան , բայց ինչուան հիմա մեր գիտութեան
հասածները նշանակածնիս միայն են :

րևոյթներն աչքին բնաւ չեն երևար ,
և իրաց գոյացութիւնը միայն կը քննէ ,
և գոյացութեան սեփական տիպը՝ որ
է միութիւն : Ի՞նչոր համար զարմանք
չէ որ ամբողջ գրուածք մը շարադրած
ըլլայ 'ի վերլուծանել զայն և 'ի ցուցա-
նել թէ ինչ է ամենայն գոյութեանց
խորքը :

Վերագոյն միութիւնը , որ այն ինքն
է Իստուած , գոյր յառաջ քան աշխարհ-
քիս կարգաւորուիլն ու կազմուիլը . և
որովհետև միութիւնն է բարութիւն ,
Իստուծոյ վրայ ոչ ինչ նախանձ կայ , և
այս պատճառաւ է որ խառնաշփոթ
ու անկարգ նիւթը կերպաւորեց . ու-
րեմն բարութիւնն է և ոչ հարկը՝ պատ-
ճառ տիեզերաց կարգին . և ասկից
պէտք է հետևցնել՝ որ պատճառն ա-
ռաջին ոգեկան է , որովհետև բարու-
թիւնը սեփական է միայն ոգւոյ մը , որ
զիտցաւ և ուզեց զբարին զոր գործեց :

Իստուած կազմեց զաշխարհս գաղա-
փարաց վրայ , որոնք յաւիտենական օ-
րինակ են ամենայն գոյութեանց . և
մէկ աշխարհք մը միայն արարչագոր-
ծեց , որպէս զի աւելի կերպով մը 'նմա-
նի իր նախատպին . թող զի , եթէ բազ-
մաթիւ աշխարհքներ ըլլային , հարկա-
ւորապէս ասոնք իրարմէ տարբեր պիտի
ըլլային , և այն ատեն կարելի էր որ
չհամաձայնէին իրարու հետ . և թէ որ
իրարու հետ համաձայնէին , մի միայն
աշխարհք մը կը կազմէին :

Ի՞նչպէտ և կը սքանչանայ մարդ այդ
ամենապարզ ու ամենաճշմարիտ վար-
դապետութեան վրայ , սակայն հարկ է
նշանակել նաև անոր թերութիւններն
ու պակասորդ մասերը : Ի՞նչ նախնա-
կան նիւթը՝ յաւիտենական որպէս զԻս-
տուած և որպէս զգաղափարս , և նոյն
այս գաղափարները որ զոն յինքեանս՝
որիչք կերպով մը յԻստուծոյ , այնպիսի
բաժանում մը առաջ կը բերեն , զոր
շատ դժուարին է ըմբռնելն ու ընդու-
նել : Ի՞նչ յիշաւ ինչպէս կրնար գոլ
այդ նախնական նիւթը՝ այն վիճակին
մէջն ինչ որ հոս ցուցուած է : Ինչհա-
նուր խառնակութիւնն ու շփոթութիւն

նը կրնանք ու և իցէ տեղողութիւն մը ունենալ: Եւ դարձեալ եթէ գաղափարը առանձին գոն, ինչպէս կարգաւորիչ ոգին կրնայ նկատել զանոնք և կազմել զաշխարհս այնպիսի նախատպի մը վըրայ, որ օտար է իրմէ: Բնական հոս կը տեսնուի այդ ընդարձակ մտածութեան թերութիւնը. աղէկ ճանցած էր Պղատոն թէ աշխարհքս, կամ այն բանն որ կը փոփոխի, չէր կրնար գոյանալ ինքնիրմէ, և թէ հարկաւոր էր անոր կարգաւորիչ մը. բայց չէ անդրադարձած որ նիւթը չէր կրնար գոյ առանց կազմուելու, և թէ արարիչ ոգի մը պէտք էր որ յօրինէր զաշխարհս այն կարգովն ու կենդանութեամբը, որն որ այսօրուան օրս կ'երեւայ վրան և միշտ պիտի երեւայ:

Արովհետեւ նախնական նիւթը կազմուած չէր, պէտք եղաւ որ Բստուած հոգի մը ստեղծէ՝ կարգ ու խտրութիւն դնելու համար այդ զանգուածին մէջ, որ խառնիխուռն կը տարուբերէր: Եւս նպատակիս համար, Բստուած՝ անբաժանական ու միշտ նոյն յինքեան էութեանէ, և բաժանական ու մարմնաւոր էութեանէ ձեւացուց միջին էութիւն մը, որ երկուքին ալ բնութեանը հաղորդակից էր. այս ինքն է՝ ձեւացուց կեանք կամ սկիզբն շարժման և զգացողութիւն: Երազընէ՝ կեանքը բոլորովին թափուր չէ առաջնոյն կամ իմացականութեան բնութեանէն, որովհետեւ իր իւրաքանչիւր գործոցը մէջ նպատակի կը դիմէ որուն կը հասնի. բայց չունի, ինչպէս ոգին, իր գործոց պայծառ գիտակցութիւնը, և հետեւաբար չիշխեր իր տպաւորութեանցը վրայ. կենաց պաշտօնն է միացընել զնիւթն իմացականութեան հետ, փոփոխականն անփոփոխականին, վասն զի թէ՛ մէկուն և թէ՛ մէկալին հաղորդ է:

Ետքը բաժնեց Բստուած այս խառնուրդը այնչափ մասն՝ որչափ որ պատշաճ էր, և այնպիսի կերպով՝ որ իւրաքանչիւր մասն կազմուած ըլլայ տիեզերական հոգւոյն տարրներովը, և այս ամէն մասերը միատեղ առած՝ իրարու

այն թուական համեմատութիւններն ունենան, ինչ որ երաժշտական աստիճանաց ձայներն ունին:

Երջը այս ամէն մասերը դասաւորեց ըստ երկու շրջանակաց, որոնք զիրար կը կտրեն. և ասով առաջ եկան հասարակածին ու խաւարման ծրին շարժումները: Եւս ատեն բոլոր երկինքը աս շրջանակներուն մէկուն վրայ սկսաւ դառնալ, և արեւն ու մոլորակները զարտուղեցան՝ հետեւելով միւս շրջանակին խոտորնակ ու հակառակ կերպով մը:

Եւսպէս հոգին տարածուեցաւ մինչև երկնից ծայրերը, և իր վրայ դառնալով՝ սկսաւ այն աստուածային շարժումը, որ ոչ երբէք պիտի լմննայ. և երբ տեսաւ Բստուած որ այդ կենդանին կանոնով կը շարժի՝ համաձայն իր նախատպին, խայտաց ուրախութեամբ, կամ լաւ ևս, Պղատոն պէտք էր ըսել թէ ետես Բստուած զի բարի էր, որպէս զի Բստուծոյ զգայունութիւնը յուզմունք, և հետեւաբար՝ փոփոխութիւն չտրուի:

Ետք արեւը, լուսինն ու հինգ մոլորակները իրենց պարունակներուն վրայ սկսան դառնալ, ժամանակը ծնաւ, որ է շարժուն պատկեր յաւիտենականութեան. բայց երկիրս, որ կը հողովի աշխարհքիս առանցիցը վրայ, աստուածոց մէջ երիցագոյնն է հնութեամբ, և է պահապան տուրնջեան և գիշերոյ:

Ետքերը, թէպէտ և իրենք ալ անմահ աստուածներ ըլլան, սակայն բոլորովին անեղծական չեն. բայց աստուածային կամօքը պիտի կենան ու տենեն: Սիտելու է հոս՝ տիեզերաց կարգաւորութեան ու գոյութեան մէջ ոգեկան միջնորդութիւնը. և թէպէտ ստեղծագործութիւնը դեռ ի բուն ձեւն եկած ալ չըլլայ, ի վերայ այսր ամենայնի ասիկայ անչափ յառաջագիմութիւն մըն է: Սակայն և այնպէս՝ որովհետեւ տարերքները կային յառաջ քան զերկնից կազմութիւնը և կերպով մը իրենց յատուկ օրէնքներն ունէին, որ էր հարկը, ուստի կը տեսնուի որ աշխարհքս

է արդիւնք հարկի և իմացականութե :

Ըմէն զգալի բաները , հուրը , օդը , ջուրն ու հողը , ոչ երբեք նոյն կը մնան , և չեն կրնար հաստատուն անուանալու թիւն մը ունենալ . միայն իրենց արտադրութեան ընդունարանին , տեղոյն կամ նախնական նիւթոյն անուն մը կրնայ դրուիլ , թէպէտ և որոշ ծանօթութիւն մը կարելի չէ ստանալ անոնց վրայ : Ըյդ նիւթը ոչ երբեք կը կորսնցնէ իր կարողութիւն . կ'ընդունի զամենայն առարկայս , առանց երբեք անոնց ու իցէ ձևերն առնելու . միով բանիւ՝ ինքն է ընդհանուր հիմն ամէն գոյութեանց : Սակայն անդրադառնալու է հոս , որ այդ նախնական նիւթը՝ վերացեալ է միայն և ոչ է գոյացութիւն իրաց . վասն զի ամէն բան գոյ իր նիւթովն ու ձևովը , և ահա յայնմ է ճշմարիտ գոյացութիւնը , որ ունի նաև յինքեան իրեն գործունէութեան սկիզբը և որով անհատական իր մը կ'ըլլայ :

Ըյս նախնական նիւթին մէջ տարրական մարմինները անդադար կ'եղծանէին ու կ'ոչնչանային , երբ Ըստուած հանեց զանոնք և զանազանեց՝ ձև և թիւ տալով անոնց :

Կարծես թէ այդ չորս մարմինները իրարմէ կը ծնանին , բայց ասիկայ արտաքին երևոյթ մըն է միայն . որովհետև ասոնք մարմին են , ուստի մակերևոյթներով կը վերջանան , որոնք ալ կը բաժանին եռանկիւններու . և աս եռանկիւնները մէկտեղ կը ձևացնեն ուրիշ եռանկիւններ և քառակողմներ , որոնք ալ իրարու հետ միացած՝ կը ձևացնեն ան հաստատուն մարմնոց մակարդակ անկիւնները , որոնցմէ կը բաղադրուին չորս տարրական մարմինները : Ըս մարմիններէն երեքը կազմուած են անհաւասարակող եռանկիւնէ , և չորրորդը՝ հաւասարասրուն եռանկիւնէ . այս ինքն , հուրը կանոնաւոր քառանստի ձև ունի , որուն արտաքին երեսը կը բաղադրուի չորս հաւասարակող եռանկիւններէ , որոնց իւրաքանչիւրը կրնայ բաժնուիլ վեց անհաւասարակող եռան-

կիւններ . օդը ութանստի ձև ունի , որուն ութը երեսները հաւասարակող եռանկիւններ են , ասոնք ալ նոյն կերպով կը բաժնուին . ջուրը քսանանստի ձև ունի , որ քսան հաւասարակող եռանկիւնի խարիսխներ կը ներկայացնէ , ասոնք ալ հետեւաբար վերոյիշեալ բաժանմունքներն ունին . վերջապէս՝ հողը խորանարդի ձև ունի , որուն երեսներն են վեց հաւասար քառակուսիներ , և ասոնց իւրաքանչիւրը կրնայ վերածուիլ չորս հաւասարասրուն եռանկիւններու :

Հրոյն հիւլէները այնպիսի բուրգերէ ձևացած են , որ ամենէն աւելի սայրասուր , ամենէն աւելի շարժուն , ամենէն աւելի թեթև ու ամենէն աւելի պզտիկ են . իսկ միւս տարերց հիւլէները համեմատաբար են . սակայն կայունութեան կողմանէ առաջին տեղին ունի հողը : Ըրաւ թէպէտ հողը կը ծախուի հուրէն , սակայն ոչ երբեք կրնայ փոխակերպուիլ ուրիշ տեսակ տարրական մարմնոյ մը . վասն զի հաւասարասրուն եռանկիւններէ ձևացած խարիսխը չկրնար փոխուիլ ուրիշ որ և իցէ անհաւասարակող եռանկիւնի խարիսխի մը : Ընդհաւառակն՝ ջուրը , որ քսան եռանկիւնի խարիսխներ ունի , կրնայ վերածուիլ երկու ութանստի ու բուրգի մը . ասով կը ծագին երկու հիւլէ օդոյ և մէկ հիւլէ հրոյ : Կոյնպէս ութանստը կըրնայ վերածուիլ երկու բուրգի , որով օդոյ հիւլէ մը կը փոխակերպուի հրոյ երկու հիւլէներու :

Ըյորը այս տարաբաղադրութիւնները կը գործին հատուածոց սայրասուր ծայրերովն ու հաստատուն անկեանց գազաթներով . և նախնական նիւթոյն տատանումն է որ առաջ կը բերէ հիւլէից բաղխումը , և անոնց բաժանումն ու նոր ձևով մը դարձեալ միաւորիլը կը պատճառէ :

Ըրբոր ընդունելի սեպուի նախնական նիւթը , որ միշտ նոյն է և էապէս նոյն , և միայն ու անդադար բազմութիւն ձևերու կ'առնէ , բնական է որ բոլոր փոխակերպութիւնները ձևականութեամբ պէտք է մեկնել . բայց որով-

հետև նիւթը տարբեր յատկութիւններ ունի, և թէ հրոյն գործողութիւնը, օրինակի համար, ջրոյն գործողութեանը հետ նոյն չէ, պէտք է նաև նկատել յիւրաքանչիւր հիւլէս տարբեր սկիզբ մը գործողութեան, ուսկից կը ծնանին այն ամէն շարժումներն ու այն ամէն ձևերը, և այս կերպով միայն կ'ըմբռնուի այն ընդդիմութիւնն որ կը գտնուի շատ տեսակներու մէջ։ Ս'արմնոց բնութեան վրայ ըրած անդրադարձութիւննիս թերևս շատ հարկաւոր բան մը չսեպուի։ բայց գիտնալու է որ եթէ Պլատոնի տեսութիւնը կենդանի ու ընկերական մարմնոց յարմարցուելու ըլլայ, կը վերցընէ մարդուս վրայէն իր անհատականութիւնը ու ընկերութեան տիեզերական գործողութեանը մէջ կ'ընկղմէ զայն, ինչպէս որ հիւլէներուն շարժումները ընկղմուած են նախնական նիւթոյն ընդհանուր շարժմանը մէջ։

Բայց ինչէն է որ մարմինք իրենց փոխադարձ բաղխմունքներով վերջ չեն տուած իրենց շարժմանը ու չեն դադարած անթերի անշարժականութեան մը մէջ։ Պատճառն այն է, որ տիեզերաց շրջապատը բոլորչի ըլլալով և միշտ յինքեան կեդրոնանալու ձկտելով, ըզմարմիններն իրարու դէմ կը սեղմէ, ամենևին դատարկ միջոց չթողուր և կը մղէ զփոքրկազոյն մարմինս մեծագոյն մարմնոց անջրպետութեանց մէջ, որոնք այս պատճառաւս կը շեղին ու իրենք ալ ուրիշ մարմիններ կը Ծնեն։ ահա այս կերպով է որ շարժումներ կը հաղորդուի ու կը մշտնջենաւորէ տիեզերաց մէջ։

Վարձեալ այս բոլորածէ մղմամբ կը մեկնէ Պլատոն մարմնոց կծկութիւնը։ և յիրաւի՝ ջերմութիւնը մարմնէն որ կ'ելլէ, դատարկութիւն կը պատճառէ անոր մէջ, և որովհետև դատարկութիւնն անհնարին բան է, ջերմութիւնը կը տեղափոխէ զշրջակայ օդը, որն որ կը ջանայ մարմնոյն մէջ թափանցել ու կը կծկէ զայն։ Ս'արմնոց ընդլայնումն ու լուծականութիւնը կը բա-

ցատրուի այն կարողութեամբն որ ունին նուրբ մարմինները աւելի մեծ մարմնոց խտրոյներուն մէջ սողոսկելու։

Որովհետև աշխարհքս գնտական ձև ունի, ուղիղ խօսելով՝ ոչ բարձրութիւն կայ և ոչ խորութիւն։ Եւ ծանրութիւնը առաջ կու գայ նման մարմնոց զիրար ձգելէն։ ասանկով երկրագունտս ձգողութեան կեդրոն մըն է ան ծանր մարմնոց, որոնք իրմէ կը զատուին։ երկրիս հուրը կը ձգուի այն հրային գոյացութեանէն, որ ինչուան տիեզերաց ծայրերը կը տարածուի։ օդը կը բարձրանայ դէպ 'ի այն տեղերը, ուր կը կենայ այդ տարրը։ ջուրը կը ձգուի ծովերէն, որոնք երկրիս խողովները կը լեցընեն։ Երանութիւնն է ուրեմն մարմնոց մը բերումը դէպ 'ի նոյն բնութեամբ մարմնոց մը, և այն զօրութիւնը՝ որով մարմին մը կը բերի դէպ 'ի իր նմանին՝ համեմատական է զանգուածոյն։ բայց Պլատոն չգիտցաւ որ այդ զօրութիւնը փոխադարձ համեմատական է հեռաւորութեանց քառակուսւոյն։

Եսկէ կրնայ հետևցուիլ՝ որ Պլատոն տիեզերաց մէջ չորս զանազան գաւառներ կ'ընդունէր, ուր կ'երթան մարմնոց չորս տեսակները։ հողը, որ է 'ի կեդրոն աշխարհիս, կը ձգէ նոյն բնութեամբ մարմինները։ հուրը, որ աշխարհքիս ծայրերն է, կը ձգէ հրային գոյացութիւնները։ և օդոյ ու ջրոյ գաւառները հաստատուած են առջի երկուքին մէջտեղը, մէկը՝ աւելի հրոյն մօտ, միւսը՝ աւելի հողոյն։

Եսոնք են պլատոնական բնաբանութեան գլխաւոր սկզբունքները, և յայտնի կը տեսնուի՝ թէ ասոնք չորսի կը վերածուին, որ են։ փոխակերպութիւն հիւլէից, տարրական մարմնոց չորս զանազան գաւառները, ձգողութիւն նմանեաց, և բոլորածէ մղումն կամ ժխտումն դատարկութեան։

կը շարունակուի։